

Буряк А.А.,

асистент кафедри міжнародної економіки та маркетингу,

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

ІНВЕСТИЦІЙНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС У ПРОМИСЛОВОСТІ: РЕГІОНАЛЬНИЙ РОЗРІЗ

Анотація. У статті досліджено інвестиційне співробітництво між Україною та Євросоюзом у промисловості у регіональному розрізі. Сформовано головні проблеми співпраці України з ЄС в інвестиційній сфері. Виявлено нові можливості для залучення прямих іноземних інвестицій, що набули особливої актуальності в контексті дії зони вільної торгівлі між Україною та країнами ЄС.

Ключові слова: прямі іноземні інвестиції, регіон, промисловість, інвестиційне співробітництво, інвестиційна привабливість промисловості регіону.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Підписання та ратифікація Угоди про асоціацію та поглиблену і всеосяжну зону вільної торгівлі між Україною та ЄС створює нові можливості для економіки регіонів України, але разом з цим вимагає здійснення реформ у модернізації промислового виробництва. Реалізація євроінтеграційних намірів України є можливою лише за умови ефективної регіональної економічної політики, спрямованої на покращення інвестиційної привабливості промислового комплексу, який має стати рушійною силою економічного зростання регіонів України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика інвестиційної співпраці України та країн-членів ЄС аналізується у працях таких відомих вчених як: Лазоренко Т.В. [1], Побоченко Л.М. [2], Ситар Л.Й. [3], Скоробогатова Н.Є. [4], Софіщенко І. [5], Черненко Н.О. [6], Макогін З.Я.

[7], Яхно Т.П. [8] та ін. Однак, віддаючи належне науковим здобуткам вчених, варто зазначити, що проблема інвестиційного співробітництва між регіонами України та Євросоюзом у промисловості та відповідність її вимогам сучасності залишається недостатньо вивченою.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є дослідження інвестиційного співробітництва між Україною та ЄС у промисловості у регіональному розрізі, виявлення основних проблем та подальших напрямів активізації цієї співпраці.

Виклад основного матеріалу. Соціально-економічна нестабільність розвитку регіонів України має негативне відображення на інвестиційній діяльності підприємств кожного регіону, зумовлює загальне погіршення інвестиційного клімату та зниження інвестиційної привабливості й іміджу регіонів, зокрема й на світовому рівні. До сучасних проблем інвестиційної діяльності у регіонах України належать [8]: падіння обсягів залучених іноземних інвестицій, зростання концентрації обсягу інвестиційних ресурсів в одних і тих самих регіонах та галузях господарської діяльності, низька ефективність інструментів стимулювання інвестиційної діяльності.

Для забезпечення відновлення позитивної інвестиційної активності у регіонах, ефективного залучення іноземних інвестицій та підвищення інвестиційної привабливості регіонів в умовах європейської інтеграції, особливої актуальності набуває зона вільної торгівлі між Україною та країнами ЄС, яка відкриває нові можливості для залучення прямих іноземних інвестицій, серед яких:

1. Імплементация нормативно-правової бази щодо вільного переміщення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) відповідно до норм ЄС. Згідно із Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [9], Україна та ЄС зобов'язані створювати необхідні умови для подальшої лібералізації її положень з метою полегшення руху капіталу. Зокрема, що стосується операцій на рахунку з капіталом та

фінансовому рахунку платіжного балансу, то Україна та країни ЄС повинні забезпечити вільний рух капіталу, пов'язаний з надходженням прямих інвестицій.

Крім того, Україна зобов'язується завершити лібералізацію операцій на рахунку операцій з капіталом і фінансовому рахунку платіжного балансу відповідно до рівня лібералізації в ЄС, а також не вводити будь-яких нових обмежень на рух капіталу і поточні платежі між резидентами України та країн ЄС і не робити існуючі умови більш обмежувальними.

Тож, загалом заходи для створення необхідних умов для подальшого поступового застосування правил ЄС про вільний рух капіталу в Україні дозволять не тільки спростити умови здійснення інвестиційної діяльності, а й покращити інвестиційний клімат в регіонах країни.

2. Створення зони вільної торгівлі з країнами ЄС не лише знижує тарифні й нетарифні бар'єри між учасниками, а й позитивно впливає на збільшення обсягів ПІІ з країн ЄС в Україну. Досвід переважної більшості країн Центрально-Східної Європи, які вступили у ЗВТ з країнами ЄС, демонструє зростання надходжень прямих інвестицій у порівнянні з попереднім періодом. В середньому частка ПІІ у ВВП цих країн за три роки до і три роки після підписання Угоди про ЗВТ становила: у Болгарії – 0,6% проти 2,1%, Чеській Республіці – 1,8% проти 2,9%, Естонії – 4,3% проти 7,5%, Угорщині – 4,8% проти 7,0%, Литві – 2,1% проти 5,3%, Польщі – 1,0% проти 2,4%, Румунії – 0,6% проти 1,7% та Словаччині – 1,5% проти 5,3% [10].

3. Відкриття нових ринків для здійснення інвестиційної діяльності, зокрема можливість залучати прямі інвестиції у пріоритетні сфери господарювання з дешевою, але висококваліфікованою робочою силою та наявною сировиною. За прогнозами Міжнародного центру перспективних досліджень [11, с. 32], іноземні інвестиції з країн ЄС спрямують передусім у сім найбільш привабливих видів економічної діяльності в Україні, а саме: фармацевтичне виробництво, оптова й роздрібна торгівля; торгівля

транспортними засобами, виробництво жирів, виробництво інших харчових продуктів; виробництво напоїв; тютюнова промисловість, текстильна промисловість і пошиття одягу, операції з нерухомістю та діяльність у сфері інформатизації.

4. Налагодження більш тісної співпраці між країнами-донорами та країнами-реципієнтами прямих інвестицій. Крім того, зона вільної торгівлі збільшує рівень конкурентної боротьби, що позитивно впливає на розвиток бізнес-середовища в регіонах України.

5. Не менш важливим є положення Угоди [8, с. 112-113], що стосується операцій на рахунку з капіталом та фінансовому рахунку платіжного балансу про вільний рух капіталу, пов'язаний з наданням кредитів, які стосуються торговельних операцій, або з наданням послуг, а також з фінансовими позиками та кредитами інвесторів. Це розширює можливості для отримання європейських кредитів промисловими підприємствами кожного регіону.

6. Поліпшення технічного та технологічного стану вітчизняних підприємств, що можливо завдяки як прямим інвестиціям з країн ЄС, так і спрощенню доступу до якісної імпоротної техніки та устаткування. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України при умові макростабілізації та проведення модернізації економіки сподівається на пожвавлення інвестиційної діяльності у 2017-2019 рр., у тому числі за рахунок інвесторів з країн ЄС. Так, за оптимістичним прогнозом Уряду [12, с. 25-26], обсяги ПІІ зростуть 2017-2019 рр. на 19,2%.

Тож, можна констатувати, що за рахунок підписання Угоди про асоціацію з ЄС в Україні відбувається поліпшення інвестиційного клімату, покращення інвестиційної привабливості та іміджу регіонів. Приплив іноземного капіталу дає змогу компенсувати втрати від скасування тарифних і нетарифних бар'єрів у торгівлі та забезпечує розвиток конкурентоспроможних виробництв в регіонах України.

Та все ж, потреба промисловості в залученні іноземних інвестицій існує, і вона зумовлена такими головними причинами:

1) надзвичайно низькою інвестиційною активністю вітчизняних промислових підприємств;

2) гострою необхідністю технічної і технологічної модернізації промислового виробництва та інфраструктури шляхом імпорту сучасних технологій;

3) проблемами впровадження в промисловості енерго- та ресурсозберігаючих технологій, а також нових методів ефективного управління і експортоорієнтованого маркетингу як необхідних атрибутів розвитку промислової сфери регіонів України.

Так, за даними Державної служби статистики України у 2016 р. в економіку України іноземними інвесторами вкладено 4405,8 млн. дол. США прямих інвестицій проти 3763,7 млн. дол. у 2015 р. Надходження прямих інвестицій здійснили інвестори 77 країн світу. Із країн ЄС в економіку України інвестовано 1972,0 млн. дол. США, або майже 45% загального обсягу вкладень. Найвагоміші обсяги надходжень прямих інвестицій були спрямовані до установ та організацій, що здійснюють фінансову та страхову діяльність, – 2825,3 млн. дол. США, підприємств оптової та роздрібною торгівлі, ремонту автотранспортних засобів та мотоциклів – 524,9 млн. дол. США та промисловості – 475,2 млн. дол. США (рис. 1).

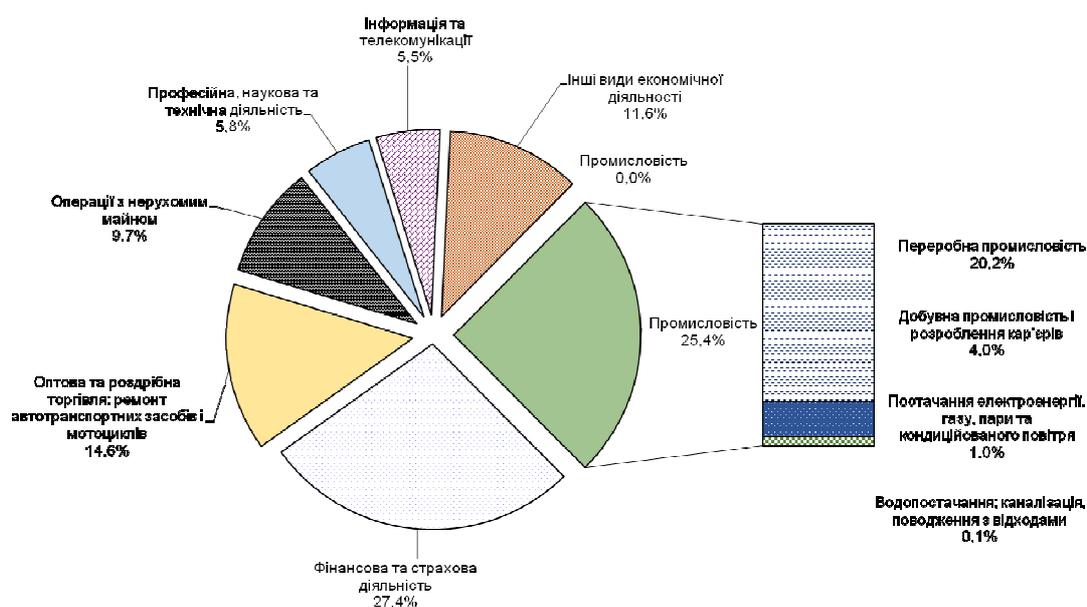

Рис. 1 Структура ПІ в економіці України за видами економічної діяльності станом на 31.12.2016 р., %

Джерело: Державна служба статистики України

За даними Державної служби статистики України основними країнами-інвесторами на які припадає близько 80% загального обсягу ПІ в промисловості України є країни ЄС, а саме: Німеччина, Кіпр, Нідерланди, Швейцарія, Велика Британія, Австрія та Польща (рис. 2).

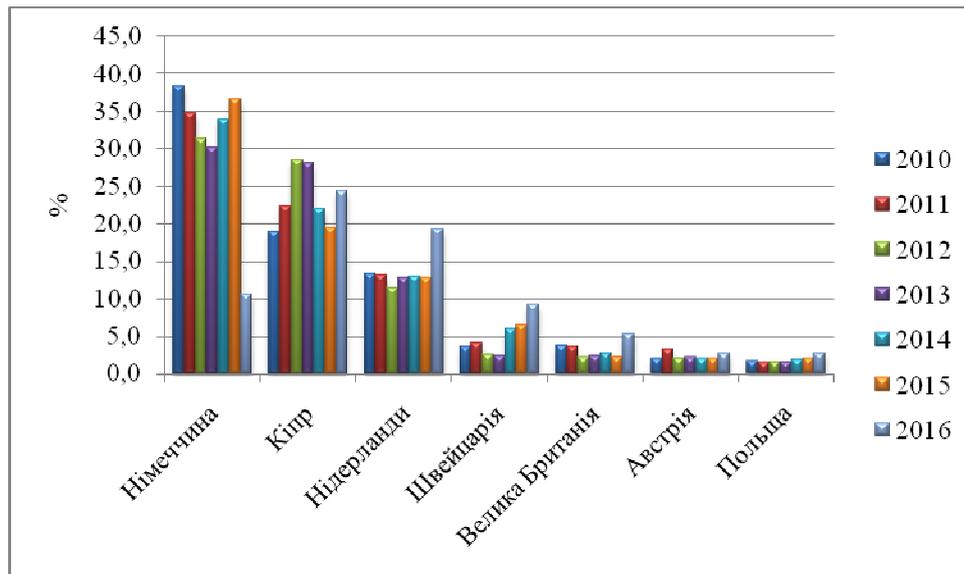

Рис. 2 Розподіл ПІ в промисловості України за основними країнами походження у 2011 – 2016 рр., % до загального обсягу

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України

У структурі ПІ, вкладених в промисловість станом на кінець 2016 р. переважають здебільшого інвестиції компаній, зареєстрованих на Кіпрі (24,3%), в Нідерландах (19,3%), Німеччині (10,5%), Швейцарії (9,2%), Великій Британії (5,3%), Австрії (2,7%) та Польщі (2,7%).

Аналізуючи прямі інвестиції на підприємствах з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, варто зазначити, що 47,2% ПІ припадає на інвестиції із Сінгапуру, 36,1% із Кіпру та 6,5% із Белізу, що зокрема представлено такими компаніями як Vikontia Enterprises Limited (23,9% акцій ПАТ «Полтаваобленерго», 23,2% акцій ПАТ «Чернігівобленерго», 24,9% акцій ПАТ «Тернопільобленерго», 12,3% акцій ПАТ «Запоріжжяобленерго», 24,9% акцій ПАТ «Сумиобленерго»), Lex

Perfecta Limited (25% акцій ПАТ «Львівобленерго», 16,5% акцій ПАТ «Запоріжжяобленерго», 24,9% акцій ПАТ «Прикарпаттяобленерго»), Kerelio Commercial Limited (12,2% акцій ПАТ «Львівобленерго», 12,7% акцій ПАТ «Прикарпаттяобленерго»), Humgate Holdings Limited (21,5% акцій ПАТ «Дніпрогаз», 19,8% акцій ПАТ «Донецькміськгаз», 19,8% акцій ПАТ «Харківгаз»), Tanter Holdings Limited (16,6% акцій ПАТ «Дніпрогаз», 14,5% акцій ПАТ «Донецькміськгаз», 13,6% акцій ПАТ «Харківгаз») та іншими компаніями, а також Нідерландів – VS Energy International N.V. (75,6% акцій ПАТ «Житомиробленерго», 82,9% акцій ПАТ «Кіровоградобленерго», 17,9% акцій ПАТ «Одесаобленерго»), Washington Holdings B.V. (89% акцій ПАТ «Київобленерго», 83,3% акцій ПАТ «Рівнеобленерго») та ін.

Аналогічно проводячи аналіз прямого інвестування на підприємствах добувної промисловості, необхідно зазначити, що станом на кінець 2016 р. у структурі іноземних надходжень переважають ПІІ компаній із Швейцарії (45,6%), Нідерландів (32,8%), Кіпру (12,2%) та Великої Британії (1,5%). Серед швейцарських компаній-інвесторів в Україні присутня, наприклад, Ferrexpo AG (39% ПАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат»), компаній Кіпру – Verestfor Holdings Limited (99,5% ПАТ «Полтаванафтогазбуд»), Numax Enterprises Limited (23,9% ПАТ «Марганецький гірничо-збагачувальний комбінат»), Нідерландів – Metinvest B.V. (96,7% ПАТ «Інгулецький гірничо-збагачувальний комбінат», 99,7% ПАТ «Центральний гірничо-збагачувальний комбінат»), DTEK Energy B.V. (60,3% ПАТ «ДТЕК Павлоградвугілля», Великої Британії – JKH Oil & Gas plc (Спільне українсько-британське підприємство «Полтавська газонафтова компанія») та ін.

Аналізуючи ПІІ компаній переробної промисловості, варто констатувати, що 26,3% прямих інвестицій надійшло з Кіпру, 17,6% з Нідерландів, 13% з Німеччини, 6% з Великої Британії та інших країн.

ПІІ з Кіпру представлені такими компаніями, як Azovmashinvest Holding LTD (93,3% ПАТ «Полтавхіммаш»), International Distribution Systems

LTD (99,6% ПАТ «Миргородський завод мінеральних вод») та ін., Нідерландів Japan Tobacco International Holding B.V. (99,9% ПАТ «Джей ТІ Інтернешнл Україна») та ін., Великої Британії Transbuilding Service LTD (19,2% ПАТ «Крюківський вагонобудівний завод») та ін.

На підприємствах з виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів переважають ПІІ з Нідерландів (26,0%), Кіпру (21,8%) та Великої Британії (10,9%). Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів представлено здебільшого прямими інвестиціями з Німеччини (27,1%), Данії (26,1%) та Італії (12,3%). На підприємствах з виготовлення виробів з деревини, виробництва паперу та поліграфічної діяльності зосереджено ПІІ з Кіпру (31,6%), Австрії (11,6%) та Швейцарії (11,4%). Виробництво коксу та продуктів нафто перероблення представлено прямими інвестиціями з Кіпру (86,8%), Нідерландів (10,4) та Великої Британії (1,1%).

Підприємства з виробництва хімічних речовин і хімічної продукції залучили 36,9% з Кіпру, 36,6% ПІІ з Нідерландів та 8,4% із Франції. У структурі залучених ПІІ у підприємства з виробництва основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів переважають Кіпр (44,5%), Віргінські острови (Брит.) (21,8%) та Велика Британія (9,1%). На підприємствах з виробництва гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції здебільшого залучені прямі інвестиції з Кіпру (25%), Німеччини (22,5%) та Нідерландів (15,7%).

Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім виробництва машин і устаткування представлено здебільшого ПІІ з Німеччини (37%), Кіпру (32,2%) та Нідерландів (10,7%). На машинобудівних підприємствах, крім ремонту і монтажу машин і устаткування зосереджено прямі інвестиції переважно із Кореї (18,1%), Німеччини (12,2%) та Кіпру (11,1%). Виробництво меблів, іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування представлено здебільшого ПІІ з Кіпру (21,7%), Великої Британії (15,5%) та Польщі (14,1%). Водопостачання; каналізація,

поводження з відходами представлено прямими інвестиціями із Великої Британії (40,3%), Кіпру (15,6%) та Австрії (13,3%).

Стратегічно важливим для України є розвиток машинобудування. Темпи розвитку цієї галузі мають перевищувати загальні темпи зростання промислового виробництва, створюючи умови для структурно-інноваційної перебудови й технічного переснащення всіх галузей економіки. Обсяг іноземних інвестицій у підприємства машинобудування, попри незначне зростання у грошовому вимірі, залишається вкрай низьким. Питома вага ПІІ в підприємства машинобудування також залишається низькою.

Наявні проблеми надходження й розподілу інвестицій у промисловому секторі України полягають у структурних диспропорціях (технологічних, галузевих, регіональних, щодо джерел інвестування), що загрожують поглибленням дисбалансів товарних і фінансових ринків, консервацією неефективної структури виробництва, монополізацією окремих стратегічно важливих або соціально значущих галузей економіки, нераціональним використанням сировинно-ресурсної бази та виробничих потужностей.

Основними напрямками, що у перспективі зможуть сприяти вирішенню даних проблем та успішному залученню європейських інвестицій у промисловість регіону, є:

- 1) доцільність приведення стратегії залучення іноземних інвестицій у відповідність до потреб промисловості регіонів;
- 2) необхідність диференціації бренду кожної області від інших регіонів у залежності від визначених сфер інвестування, зокрема, в промисловості;
- 3) забезпечення європейських інвесторів необхідною системною підтримкою, наприклад, в реєстрації бізнесу, залученні персоналу тощо.

Одними із найпріоритетніших та першочергових завдань, які мають бути реалізовані у цьому напрямку є, на нашу думку, такі:

- створення необхідних умов для подальшої імплементації та лібералізації положень нормативно-правової бази щодо вільного переміщення ПІІ відповідно до норм ЄС;
- налагодження більш тісної співпраці з країнами-донорами ПІІ;
- створення умов для покращення технічного та технологічного стану вітчизняних промислових підприємств регіону;
- інтенсифікація промислового виробництва на інноваційній основі;
- розвиток екологічно безпечного промислового виробництва;
- забезпечення якості трудових ресурсів у відповідності до потреб промисловості;
- поглиблення інтеграційних відносин, зокрема через створення ЗВТ з країнами ЄС.

Висновки і пропозиції. Результати проведеного дослідження дозволили проаналізувати сучасний стан інвестиційного співробітництва між регіонами України та Європейським Союзом у промисловому секторі, сформулювати основні проблеми співпраці та подальші напрями співробітництва, реалізація яких заходів дасть змогу підвищити рівень інвестиційної активності промислових підприємств регіонів, поліпшити їх технічний та технологічний стан; збільшити надходження до місцевих бюджетів; створити нові робочі місця; наростити обсяг експортно-орієнтованої промислової продукції та зменшити диспропорції в економічному та соціальному розвитку регіонів загалом.

Література:

1. Лазоренко Т. В. Інвестиційне співробітництво України з Польщею / Т. В. Лазоренко, А. В. Дудик // Молодий вчений. – 2015. – № 12(2). – С. 63–66.
2. Побоченко Л. М. Інвестиційне співробітництво України з Європейським союзом / Л. М. Побоченко // Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ, 2011. – № 1. – С. 221–230.

3. Ситар Л. Й. Інвестиційне співробітництво у прикордонних регіонах України в умовах інтеграційних процесів (на прикладі Львівської області) / Л. Й. Ситар, Р. Я. Старик // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2013. – Вип. 4. – С. 140–147.

4. Скоробогатова Н. Є. Інноваційно-інвестиційне співробітництво України і ЄС в межах забезпечення сталого розвитку / Н. Є. Скоробогатова // Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». – 2014. – № 11. – С. 19–26.

5. Софіщенко І. Співробітництво Україна – ЄС: особливості сучасного етапу та можливості для територіальних адміністративних одиниць / І. Софіщенко // Економічний часопис – XXI. – 2009. – № 1–2. – С. 32–37.

6. Черненко Н. О. Розвиток співробітництва України та ЄС у сфері інноваційно-інвестиційної діяльності / Н. О. Черненко, В. О. Лісняк // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія Економічні науки. – 2016. – № 6 (105). – С. 128–135.

7. Яхно Т. П. Пріоритетні напрями формування інвестиційної співпраці України із країнами Європейського союзу / Т. П. Яхно, З. Я. Макогін // Економічний часопис – XXI. – 2014. – № 5–6. – С. 21–24.

8. Буряк А. А. Нові реалії та можливості відновлення інвестиційної активності в регіонах України в умовах європейської інтеграції / А. А. Буряк, М. В. Мокляк та ін. // From the Baltic to the Black Sea Region: the national models of economic systems: International Scientific-Practical Conference, 25 March 2016. – Riga, Latvia, 2016. – P. 211 – 214.

9. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс] / Закон України від 16.09.2014 р. № 1678-VII // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua>.

10. Офіційний сайт Євростату [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eurostat>.

11. Вплив створення зони вільної торгівлі з ЄС на економіку України: аналітичне дослідження / [К. Аврамченко, В. Філіпчук, О. Жолудь, В. Мазярчук. – К., 2013. – 197 с.

12. Україна: перспективи розвитку. Консенсус-прогноз / офіц. сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. – 2015. – Вип. 38. – 28 с.

Буряк А.А. Инвестиционное сотрудничество между Украиной и ЕС в промышленности: региональный разрез

Аннотация. В статье исследовано инвестиционное сотрудничество между Украиной и Евросоюзом в промышленности в региональном разрезе. Сформированы главные проблемы сотрудничества Украины с ЕС в инвестиционной сфере. Выявлены новые возможности для привлечения прямых иностранных инвестиций, что приобрели особую актуальность в контексте действия зоны свободной торговли между Украиной и странами ЕС.

Ключевые слова: прямые иностранные инвестиции, регион, промышленность, инвестиционное сотрудничество, инвестиционная привлекательность промышленности региона.

Buriak A.A. Investment cooperation between Ukraine and EU in industry: regional aspects

Abstract. In this article the author fetches out investment cooperation between Ukraine and the EU industry at the regional level. The main problems of Ukraine-EU cooperation in the investment sphere are formed. New opportunities for foreign direct investment, which became especially important in the context of actions of a free trade zone between Ukraine and the EU is revealed.

Keywords: the foreign direct investment; the region; the industry, the investment cooperation; the region's investment attractiveness of the industry.